

УДК 343.222:343.431
DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2025-3-15-14>

Політова Анна Сергіївна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри права
(Маріупольський державний університет, м. Київ)
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7351-7110>

ВПЛИВ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА КВАЛІФІКАЦІЮ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Статтю присвячено дослідженню проблем впливу рішень Європейського суду з прав людини на кваліфікацію торгівлі людьми. Указано, що сучасна форма рабства – торгівля людьми є викликає неабияке хвилювання та є злочином міжнародного характеру.

Відзначено, що у ст. 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. закріплено заборону рабства і примусової праці: нікого не можна тримати в рабстві або в підневільному стані; ніхто не може бути присилуваний виконувати примусову чи обов'язкову працю.

Проаналізовано рішення Європейського суду з прав людини щодо порушень ст. 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема справи *Rantsev v. Cyprus and Russia*, *L.E. v. Greece*, *Chowdury and Others v. Greece*, *S.M. v. Croatia (Grand Chamber)*. Звернено увагу на те, що торгівля людьми підпадає під заборону, передбачену ст. 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Відповідно держави – учасниці останньої мають позитивне зобов'язання: прийняти належну та комплексну правову базу для боротьби із цим кримінальним злочином; уживати захисних заходів зокрема, коли органам влади відомо або вони повинні були знати про серйозний ризик того, що особа стане жертвою торгівлі людьми; належним чином розслідувати ситуації потенційної торгівлі людьми.

Зазначено, що у 22 вироків суду за ст. 149 КК України відсутні посилання на практику ЄСПЛ щодо застосування ст. 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Зроблено висновок, що під час тлумачення понять, що містяться у ст. 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, ЄСПЛ спирається на Конвенцію про рабство 1926 р. (*Siliadin v. France*), Додаткову конвенцію про скасування рабства, работоргівлі та інститутів і звичаїв, подібних до рабства, Конвенцію № 29 МОП про примусову чи обов'язкову працю, Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, а також Додатковий протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. (*Rantsev v. Cyprus and Russia*). Наголошено, що з огляду на досвід практики ЄСПЛ щодо заборони рабства і примусової праці та враховуючи положення ст. 17 Закону України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», під час розгляду кримінальних проваджень, направлених до суду з обвинувальним актом за ст. 149 КК України, необхідно обов'язково враховувати рішення ЄСПЛ під час винесення вироків.

Ключові слова: торгівля людьми, заборона рабства, кваліфікація кримінальних правопорушень, Європейський суд з прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, судова практика.

Постановка проблеми. Спеціальний доповідач із питань сучасних форм рабства Томоя Обоката відзначає, що рабство та торгівля людьми є серйозними злочинами і грубим порушенням прав людини [1]. Це вказує на те, що сучасна форма рабства – торгівля людьми – викликає неабияке хвилювання та є злочином міжнародного характеру.

Першим міжнародним договором, присвяченим боротьбі з торгівлею людьми, є Міжнародна угода про припинення торгівлі білими рабниками, ухвалена в 1904 р. У 1910 р. була прийнята Міжнародна конвен-

ція про боротьбу з торгівлею білими рабниками. Згодом у 1921 р. Ліга Націй ухвалила Конвенцію про боротьбу з торгівлею жінками та дітьми, положення якої були підтверджені у прийнятій пізніше у Міжнародній конвенції про боротьбу з торгівлею повнолітніми жінками 1933 р. Конвенція 1949 р. про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами об'єднала раніше укладені міжнародні документи під егідою Організації Об'єднаних Націй. Також відзначимо й Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми,

особливо жінками та дітьми, і покарання за неї, що повнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. та окремо Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми 2005 р.

Проте, незважаючи на вжиті заходи щодо протидії торгівлі людьми, такі протиправні діяння вчинюються та носять транснаціональний організований характер. За даними Міжнародної організації праці ООН, жертвами торгівлі людьми у світі стають приблизно 27,6 млн людей. Із числа усіх жертв 77% використовуються для примусової праці, 23% – із метою сексуальної експлуатації; 57% жертв – чоловіки та хлопчики, 43% – жінки та дівчата. Що ж стосується торгівлі людьми з метою сексуальної експлуатації, то 78% – жінки та дівчата, а 22% – чоловіки та хлопці, серед яких 92% – дорослі та 8% – діти. У торгівлі людьми з метою примусової експлуатації 33% – жінки та дівчата, а 67% – чоловіки та хлопці, серед яких 73% – дорослі, 27% – діти [2].

С. Прийма зауважує, що рабство і підневільний стан зумовлюють примусову й обов'язкову працю, хоча це не є їх визначальною характеристикою. Насамперед слід відзначити, що заборона рабства і підневільного стану має абсолютний характер. А це означає, що п. 1 ст. 4 на відміну від більшості основних положень Конвенції, у тому числі й п. 2 ст. 4, не передбачає винятків, і жодні відступи від неї, відповідно до п. 2 ст. 15 ЄСПЛ, навіть у разі надзвичайної ситуації, котра загрожує життю нації, не допускаються [3, с. 293]. Саме тому, на нашу думку, є актуальним питання впливу рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) на кваліфікацію торгівлі людьми за КК України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Відзначимо, що комплексному дослідженню особливостей кримінальної відповідальності за торгівлю людьми та питанню протидії цим кримінально протиправним діянням присвятили свої дисертаційні дослідження В. Івашенко («Кримінологічні та кримінально-правові аспекти боротьби з торгівлею жінками та дітьми», 2000 р.) [4], В. Козак («Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми (аналіз складу злочину)», 2003 р.) [5], Я. Лізогуб («Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо передачі людини: порівняльно-правове дослідження», 2003 р.) [6], А. Орлеан («Соціальна зумовленість криміналізації та кримінально-правова характеристика торгівлі людьми», 2003 р.) [7], В. Підгородинський («Відповідальність за торгівлю людьми за кримінальним законодавством України», 2005 р.) [8], Ю. Раковська («Соціально-правова природа та детермінація торгівлі людьми: кримінологічне дослідження», 2011 р.) [9], Д. Негодченко («Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми в Україні та інших країнах: порівняльно-правовий аналіз», 2011 р.) [10], К. Ісров («Кримінально-правова характеристика торгівлі людьми або іншої незаконної угоди щодо людини: міжнародні та національні аспекти», 2012 р.) [11], В. Мусатенко («Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми», 2025 р.) [12], Д. Григорчак («Торгівля людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні: кримінологічна характеристика», 2025 р.) [13].

Окрім того, кримінально-правовим та кримінологічним дослідженням теоретичних і практичних проблем запобігання та протидії злочинам проти волі, честі та гідності особи присвячене дисертаційне дослідження на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук А. Андрушка (2021 р.), а дослідження проблем кримінально-правового забезпечення охорони людини від експлуатації – дисертаційне дослідження на здобуття

наукового ступеня доктора юридичних наук А. Орлеана (2014 р.). Проте у зазначених працях не приділено окремої уваги питанню впливу рішень ЄСПЛ на кваліфікацію торгівлі людьми за КК України.

Метою статті є аналіз впливу рішень ЄСПЛ на кваліфікацію торгівлі людьми та розроблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства для розв'язання проблем, що виникають у правозастосовчій діяльності під час кваліфікації цих кримінально протиправних діянь.

Виклад основного матеріалу. У ст. 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. зазначено:

«1. Нікого не можна тримати в рабстві або в підневільному стані.

2. Ніхто не може бути присилуваний виконувати примусову чи обов'язкову працю.

3. Для цілей цієї статті значення терміна «примусова чи обов'язкова праця» не поширюється:

а) на будь-яку роботу, виконання якої зазвичай вимагається під час призначеного згідно з положеннями статті 5 цієї Конвенції тримання в умовах позбавлення свободи або під час умовного звільнення;

б) на будь-яку службу військового характеру або – у разі коли особа відмовляється від неї з мотивів особистих переконань у країнах, де така відмова визнається, – службу, яка вимагається замість обов'язкової військової служби;

с) на будь-яку службу, що вимагається у разі надзвичайної ситуації або стихійного лиха, яке загрожує життю чи благополуччю добробуту суспільства;

д) на будь-яку роботу чи службу, яка є частиною звичайних громадянських обов'язків» [14].

Також у ст. 34 цієї Конвенції закріплено, що ЄСПЛ може приймати заяви від будь-якої особи, неурядової організації або групи осіб, які вважають себе потерпілими від допущеного однією з Високих Договірних Сторін порушення прав, викладених у Конвенції або Протоколах до неї. Високі Договірні Сторони зобов'язуються не перешкоджати жодним чином ефективному здійсненню цього права. Якщо в результаті розгляду справи ЄСПЛ ухвалене рішення, яке набуло статусу остаточного, то Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами (п. 1 ст. 46 Конвенції).

Проведений нами аналіз деяких рішень ЄСПЛ щодо порушень ст. 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод показав таке (табл. 1).

Відзначимо, що саме у справі *Rantsev v. Cyprus and Russia* (2010) Велика Палата ЄСПЛ відзначила, що торгівля людьми підпадає під заборону, передбачену ст. 4 Конвенції. Звідси випливає, що держави-учасниці мають позитивне зобов'язання:

– прийняти належну та комплексну правову базу для боротьби із цим кримінальним злочином;

– уживати захисних заходів щоразу, коли органам влади відомо або вони повинні були знати про серйозний ризик того, що особа стане жертвою торгівлі людьми;

– та належним чином розслідувати ситуації потенційної торгівлі людьми [15].

Що ж стосується національного законодавства України, то ч. 1 ст. 149 КК України встановлює відповідальність за торгівлю людиною, а так само вербування, переміщення, переховування, передачу або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, з використанням примусу, викрадення, обману, шантажу, матеріальної чи іншої залежності потерпілого, його уразливого стану або підкупу третьої особи, яка контролює потерпілого, для отримання згоди на його експлуатацію [16].

Таблиця 1

Аналіз практики ЄСПЛ щодо протидії торгівлі людьми

Справа	Рік	Суть справи	Порушена стаття Конвенції	Висновок ЄСПЛ
Siliadin v. France	2005	Заявниця прибула до Франції з Того у віці 15 років та 7 місяців з особою, яка домовилася з батьком, що вона працюватиме до повернення коштів за її квиток, що її імміграційний статус буде врегульований і що її відправлять до школи. Але вона примусово працювала хатньою робітницею: виконувала домашню роботу понад 15 годин щодня, без оплати, без вихідних, упродовж кількох років	Ст. 4 (заборона рабства)	Кримінально-правове законодавство, яке діяло на той час, не забезпечувало заявниці незначного, практичного та ефективного захисту від дій, жертвою яких вона була. Суд зазначає, що законодавство було змінено, але поправки, внесені згодом, не застосовувалися до ситуації заявника. Він підкреслює, що все більш високі стандарти, які вимагаються у сфері захисту прав людини та основних свобод, відповідно і неминуче вимагають більшої твердості в оцінці порушень основних цінностей демократичного суспільства
Rantsev v. Cyprus and Russia	2010	Російська громадянка на Кіпрі опинилася у пастці системи «кабальних віз», згодом загинула	Ст. 2 (право на життя), ст. 4 (заборона рабства), ст. 5 (свобода)	Суд порахував, що влада Кіпру порушила ст. 4, оскільки вона не ввела в дію належні правовий та адміністративний механізми щодо боротьби з торгівлею людьми, а також тому, що поліція не захистила пані Ранцеву, незважаючи на те, що обставини ясно вказували на те, що вона могла бути жертвою торгівлі людьми. Також мало місць порушення ст. 4 з боку влади Росії, оскільки вона не розслідувала обставини того, де і як пані Ранцева була найнята на роботу, хто був її наймачем і які методи при цьому використовувалися
LE. v. Greece	2016	Жінку з Нігерії змусили до проституції, поліція не реагувала належним чином	Ст. 4 (заборона рабства)	Суд установив, що ст. 4 було порушено через затримку національних органів влади в офіційному визнанні заявниці жертвою торгівлі людьми, а також через бездіяльність поліції та судів у переслідуванні осіб, підозрюваних у скоєнні злочину. Окрім того, статті 6 (1) та 13 було порушено через затримки у кримінальному провадженні проти цих осіб, а також через те, що заявниця не мала можливості скористатися ефективним засобом правового захисту для оскарження цього
Chowdury and Others v. Greece	2017	42 мігранти з Бангладеш працювали на плантаціях полуниці без оплати, під озброєною охороною	Ст. 4 (заборона рабства)	Суд постановляє, що примусова праця є однією з форм експлуатації, що підпадає під визначення торгівлі людьми, як це чітко зазначено у ст. 4а) Конвенції Ради Європи про боротьбу з торгівлею людьми. Позитивні зобов'язання за ст. 4(2) ЄКПЛ повинні тлумачитися у світлі Конвенції Ради Європи та того, як її тлумачила Група експертів Ради Європи з питань боротьби з торгівлею людьми. Договірні держави мають три позитивні зобов'язання за ст. 4(2): а) відповідна правова та регуляторна база для криміналізації торгівлі людьми; b) оперативні заходи щодо запобігання торгівлі людьми та захисту прав жертв; c) ефективне розслідування та судова процедура
S.M. v. Croatia (Grand Chamber)	2020	Жінку змушували до проституції; національні органи не розслідували справу належно	Ст. 4 (заборона рабства)	Суд підкреслив: концепція торгівлі людьми стосується як національного, так і транснаціонального виміру і може впливати як на громадян, так і на іноземців. Розкрито позитивні зобов'язання держави та концепцію «зловживання уразливим становищем»

За даними Офісу Генерального прокурора, у звітах щодо зареєстрованих кримінальних правопорушень та результати їх досудового розслідування у 2023 р. було обліковано 147 кримінальних правопорушень, передбачених ст. 149 КК України, серед яких у 109 кримінальних правопорушеннях, передбачених ст. 149 КК України, особам вручено повідомлення про підозру, і 82 кримінальних правопорушеннях, передбачених ст. 149 КК України, провадження направлено до суду з обвинувальним актом; у 2024 р. – 105 таких кримінальних правопорушень обліковано, серед яких вручено повідомлення про підозру у 62 провадженнях, направлено до суду з обвинувальним актом – 49; із січня по липень 2025 р. – 131 обліковано, вручено повідомлення про підозру – у 79, направлено до суду з обвинувальним актом – 43. За даними Єдиного державного реєстру судових рішень, із січня 2022 р. по серпень 2025 р. винесено 115 вироків за ст. 149 КК України.

Проведений нами аналіз вироків за ст. 149 КК України свідчить, що, незважаючи на те що практика ЄСПЛ є частиною законодавства України, вона не використовується в контексті притягнення до кримінальної відповідальності за торгівлю людьми. У жодному з проаналізованих нами вироків за січень-серпень 2025 р. (загалом 22) немає посилань на практику ЄСПЛ щодо застосування ст. 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (в аспекті торгівлі людьми).

Водночас у вирокі Шевченківського районного суду м. Чернівці (справа № 727/9754/18, провадження № 1-кп/727/19/22) колегією суддів було проведено відмежування допустимої поведінки від провокації злочину на підставі критеріїв, напрацьованих ЄСПЛ. Суд, зокрема, встановив, що «в матеріалах кримінального провадження відсутні ознаки, притаманні провокації злочину правоохоронними органами, а саме спонукання до вчинення злочину особи, а в суду наявні всі можливості перевірити такі твердження засудженого, що і стало предметом перегляду у суді апеляційної інстанції. А посилання засудженого на порушення пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав та основоположних свобод та посилання на рішення ЄСПЛ *Худобін проти Російської Федерації*, *Тейшейро де Кастро проти Португалії*, зміст яких зводиться до вислову «не було б скоєно, якби не було спровоковано», не є при-

йнятними до застосування у вказаному кримінальному провадженні». При цьому колегією суддів ознак, притаманних провокації злочину правоохоронними органами, не встановлено. Колегія суддів належним чином перевірила доводи захисника та дійшла висновку про відсутність провокації злочину [17].

Із початку 2025 р. статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, встановлено 112 громадянам в Україні. Згідно із зареєстрованою статистикою, більшість з них постраждала від змішаної форми торгівлі людьми, 13 осіб – від трудової експлуатації, 4 – від сексуальної. За матеріальною допомогою звернулося 80 осіб (20 жінок, 57 чоловіків та троє дівчат), їм надано фінансування на суму 699 тис грн [18].

Висновки. Проведений нами аналіз, виходячи з поставленої мети дослідження, дає змогу зробити такі висновки:

1. Під час постановлення рішень ЄСПЛ останній для тлумачення понять, що містяться у ст. 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, спирається на Конвенцію про рабство 1926 р. (*Siliadin v. France*), Додаткову конвенцію про скасування рабства, работоргівлі та інститутів і звичаїв, подібних до рабства, Конвенцію № 29 МОП про примусову чи обов'язкову працю, Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, а також Додатковий протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. (*Rantsev v. Cyprus and Russia*).

2. Зважаючи на досвід практики ЄСПЛ щодо заборони рабства і примусової праці, а також урахування положення ст. 17 Закону України від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» (у частині застосування судами під час розгляду справ Конвенції та практики Суду як джерело права), вітчизняним судам під час розгляду кримінальних проваджень за ст. 149 КК України, що надходять до них з обвинувальним актом, необхідно враховувати рішення ЄСПЛ при винесенні вироків.

Викладене зумовлює потребу проведення подальших досліджень щодо впливу рішень ЄСПЛ на кваліфікацію окремих кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Сьогодні світ відзначає Міжнародний день боротьби за скасування рабства. *Державна служба України з питань праці*. URL: <https://dsp.gov.ua/sohodni-svit-vidznachae-mizhnarodnyi-den-borotby-za-skasuvannia-rabstva/> (дата звернення: 28.08.2025).
2. Human Trafficking Quick Facts | Homeland Security. *U.S. Department of Homeland Security*. URL: <https://www.dhs.gov/human-trafficking-quick-facts> (date of access: 28.08.2025).
3. Pryima S.V. The right not to be required to perform forced or compulsory labour in the case law of the European court of human rights. *Law and Society*. 2024. No. 6. P. 291–302. URL: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.6.43> (date of access: 28.08.2025).
4. Іващенко В.О. Кримінологічні та кримінально-правові аспекти боротьби з торгівлею жінками та дітьми : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2000. 223 с.
5. Козак В.А. Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми (аналіз складу злочину) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2003. 196 с.
6. Лизогуб Я.Г. Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо передачі людини: порівняльно-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Луганськ, 2003. 202 с.
7. Орлеан А.М. Соціальна зумовленість криміналізації та кримінально-правова характеристика торгівлі людьми : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2003. 226 с.
8. Підгородинський В.М. Відповідальність за торгівлю людьми за кримінальним законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2005. 219 с.
9. Раковська Ю.В. Соціально-правова природа та детермінація торгівлі людьми: кримінологічне дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Одеса, 2011. 214 с.

10. Негодченко Д.О. Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми в Україні та інших країнах: порівняльно-правовий аналіз : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2011. 225 с.
11. Іскров К.М. Кримінально-правова характеристика торгівлі людьми або іншої незаконної угоди щодо людини: міжнародні та національні аспекти : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2012. 20 с.
12. Мусатенко В.С. Кримінальна відповідальність за торгівлю людьми : дис. ... докт. філос. : 081. Київ, 2025. 256 с.
13. Григорчак Д.В. Торгівля людьми в умовах гібридної війни та воєнного стану в Україні: кримінологічна характеристика : дис. ... докт. філос. : 081. Одеса, 2025. 282 с.
14. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 : станом на 01.08.2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 28.08.2025).
15. ECtHR – Rantsev v. Cyprus and Russia, Application no. 25965/04, 10 October 2010. *EDAL | European Database of Asylum Law*. URL: <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/ecthr-rantsev-v-cyprus-and-russia-application-no-2596504-10-october-2010> (date of access: 28.08.2025).
16. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III : станом на 17.07.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 28.08.2025).
17. Ізпочатку 2025 року 80 постраждалих від торгівлі людьми отримали матеріальну допомогу на близько 700 тисяч гривень. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/z-pochatku-2025-roku-80-postrazhdalikh-vid-torhivli-lyudmy-otrymaly-materialnu-dopomohu-na-blyzko-700-tysyach-hryven> (дата звернення: 28.08.2025).
18. Вирок Шевченківського районного суду м. Чернівці від 14.01.2022 у справі № 727/9754/18. Провадження № 1-кп/727/19/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103129709> (дата звернення: 28.08.2025).

References

1. Sohodni svit vidznachaie Mizhnarodnyi den borotby za skasuvannya rabstva [Today the world celebrates the International Day for the Abolition of Slavery]. Retrieved from: <https://dsp.gov.ua/sohodni-svit-vidznachaie-mizhnarodnyi-den-borotby-za-skasuvannya-rabstva/> (data zvernennia: 28.08.2025) [in Ukrainian].
2. Human Trafficking Quick Facts | Homeland Security. *U.S. Department of Homeland Security*. Retrieved from: <https://www.dhs.gov/human-trafficking-quick-facts> (data zvernennia: 28.08.2025) [in English].
3. Pryima, S.V. (2024). The right not to be required to perform forced or compulsory labour in the case law of the European court of human rights [Pravo ne buty prysyluvany vykonuvaty prymusovu chy oboviazkovu pratsiu v praktytsi Yevropeiskoho sudu z prav liudyny]. *Law and Society*, 6, 291–302. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.6.43> [in Ukrainian].
4. Ivashchenko, V.O. (2000). Criminological and crime-law aspects of combatting the women and children selling [Kryminolohichni ta kryminalno-pravovi aspekty borotby z torhivlei zhinkamy ta ditmy]. *Candidate's thesis*. Kiev [in Ukrainian].
5. Kozak, V.A. (2003). Criminal responsibility for trafficking in people (analysis of legally defined crime) [Kryminalna vidpovidalnist za torhivliu liudmy (analiz skladu zlochynu)]. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
6. Lyzohub, Ya.H. (2003). The criminal responsibility for trade in human beings or other illegal transaction concerning transfer of human being: comparatively-lawful research [Kryminalna vidpovidalnist za torhivliu liudmy abo inshu nezakonnu uhodu shchodo peredachi liudyny: porivnialno-pravove doslidzhennia]. *Candidate's thesis*. Luhansk [in Ukrainian].
7. Orlean, A.M. (2003). Social conditionality of criminalization and crime-law characteristic of trafficking in people [Sotsial-na obumovenist kryminalizatsii ta kryminalno-pravova kharakterystyka torhivli liudmy]. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
8. Pidhorodynskiy, V. M. (2005). Responsibility for Traffic in Human Beings under the Criminal Legislation of Ukraine [Vidpovidalnist za torhivliu liudmy za kryminalnym zakonodavstvom Ukrainy]. *Candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
9. Rakovska, Yu.V. (2011). Socially-legal nature and determination of human trafficking: criminological research [Sotsial-no-pravova pryroda ta determinatsiia torhivli liudmy : kryminolohichne doslidzhennia]. *Candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].
10. Negodchenko, D.O. (2011). Criminal liability for human trafficking in Ukraine and other countries: the comparative legal analysis [Kryminalna vidpovidalnist za torhivliu liudmy v Ukraini ta inshykh krainakh: porivnialno-pravovyi analiz]. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
11. Iskrov, K.M. (2012). Criminal law characterization of human trafficking or other illicit transactions in respect of rights: international and national aspects [Kryminalno-pravova kharakterystyka torhivli liudmy abo inshoi nezakonnoi uhody shchodo liudyny: mizhnarodni ta natsionalni aspekty]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
12. Musatenko, V.S. (2025). Criminal liability for human trafficking [Kryminalna vidpovidalnist za torhivliu liudmy] : *Doctor of Philosophy degree*. Kiev [in Ukrainian].
13. Hryhorchak, D.V. (2025). Human trafficking in the context of hybrid warfare and martial law in Ukraine: criminological characteristics [Torhivlia liudmy v umovakh hibrydnoi viiny ta voiennoho stanu v Ukraini: kryminolohichna kharakterystyka] : *Doctor of Philosophy degree*. Odesa [in Ukrainian].
14. Konventsia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod : Konventsia Rady Yevropy vid 04 lystopada 1950 r. [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms: Council of Europe Convention of 4 November 1950.]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (data zvernennia: 28.08.2025) [in Ukrainian].
15. ECtHR – Rantsev v. Cyprus and Russia, Application no. 25965/04, 10 October 2010. *EDAL | European Database of Asylum Law*. Retrieved from: <https://www.asylumlawdatabase.eu/en/content/ecthr-rantsev-v-cyprus-and-russia-application-no-2596504-10-october-2010> (data zvernennia: 28.08.2025) [in English].
16. Kryminalnyi kodeks Ukrainy : Kodeks Ukrainy vid 05 kvitnia 2001 r. № 2341-III : stanom na 17 lypnia 2025 r. [Criminal Code of Ukraine: Code of Ukraine dated April 5, 2001 No. 2341-III: as of July 17, 2025]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (data zvernennia: 28.08.2025) [in Ukrainian].
17. Z pochatku 2025 roku 80 postrazhdalikh vid torhivli liudmy otrymaly materialnu dopomohu na blyzko 700 tysyach hryven. Ministerstvo sotsialnoi polityky, simi ta yednosti Ukrainy [Since the beginning of 2025, 80 victims of human trafficking have received financial assistance worth about 700 thousand hryvnias. Ministry of Social Policy, Family and Unity of Ukraine].

Retrieved from: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/z-pochatku-2025-roku-80-postrazhdalykh-vid-torhivli-lyudmy-otry-maly-materialnu-dopomohu-na-blyzko-700-tysyach-hryven> (data zvernennia: 28.08.2025) [in Ukrainian].

18. Vyrok Shevchenkivskoho raionnoho sudu m. Chernivtsi vid 14 sichnia 2022 r. u Spravi № 727/9754/18 Provadzhennia № 1-kp/727/19/22 [Verdict of the Shevchenkivskyi District Court of Chernivtsi dated January 14, 2022 in case No. 727/9754/18 Proceedings No. 1-kp/727/19/22]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115842533> (data zvernennia: 23.02.2025) [in Ukrainian].

Politova Anna,

Candidate of Law, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Law

(Mariupol State University, Kyiv)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-7351-7110>

THE IMPACT OF EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS DECISIONS ON THE CLASSIFICATION OF HUMAN TRAFFICKING

This article examines the impact of European Court of Human Rights decisions on the classification of human trafficking. It notes that human trafficking, a modern form of slavery, is a cause for considerable concern and constitutes an international criminal offence.

It is noted that Article 4 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950 prohibits slavery and forced labour: no one shall be held in slavery or servitude; no one shall be required to perform forced or compulsory labour.

The decisions of the European Court of Human Rights on violations of Article 4 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms were analyzed, in particular the cases of Rantsev v. Cyprus and Russia, L.E. v. Greece, Chowdury and Others v. Greece, S.M. v. Croatia (Grand Chamber). Attention is drawn to the fact that trafficking in human beings is prohibited under Article 4 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, and that the States Parties have a positive obligation to adopt an adequate and comprehensive legal framework to combat this criminal offence; to take protective measures whenever the authorities are aware or should have been aware of a serious risk that a person is at risk of becoming a victim of trafficking; to properly investigate situations of potential trafficking.

It is noted that in 22 court rulings under Article 149. Human trafficking of the Criminal Code of Ukraine, there are no references to the practice of the ECHR regarding the application of Article 4 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

It is concluded that in interpreting the concepts contained in Article 4 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the ECHR relies on the Slavery Convention, 1926 (Siliadin v. France), the Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery, ILO Convention No. 29 on Forced or Compulsory Labour, the Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, and the additional Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, 2000 (Rantsev v. Cyprus and Russia).

It is emphasized that, given the experience of the ECHR in prohibiting slavery and forced labour and taking into account the provisions of Article 17 of the Law of Ukraine of 23 February 2006 No. 3477-IV «On the Enforcement of Decisions and Application of the Practice of the European Court of Human Rights», it is necessary to take into account the decisions of the ECHR when passing sentences in criminal proceedings referred to the court with an indictment under Article 149 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: human trafficking, prohibition of slavery, classification of criminal offences, European Court of Human Rights, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, judicial practice.

Надіслано до редколегії 29.08.2025
Рекомендовано до публікації 10.10.2025
Опубліковано 21.11.2025